

Självständigt arbete krigsvetenskap (15 hp)

Författare	Program/Kurs
Jim Hallander	SA VT 2010
Handledare	
Håkan Gunneriusson	
– ATT LEDA –	
EN STUDIE OM SVENSK SAMTIDA LEDNINGSVETENSKAP OCH FÖRSVARSMAKTENS DOKTRINUTVECKLING	
SAMMANFATTNING:	
<p>De teoretiska grundstenarna för en <i>framgångsrik ledning</i> beror bl.a. på koordinationen mellan svensk forskning inom det ledningsvetenskapliga området och Försvarets doktrinära utveckling.</p> <p>Inom den ledningsvetenskapliga forskningen pågår utveckling av en teoretisk modell, den dynamiska OODA-loopen, syftande till att ta fram utåt- och inåtriktade funktioner inom ledning. Försvarets doktrin genomför f.n. en utveckling av den Militärstrategiska doktrinen till att bli mer användbar och koordinerad i takt med en förändrad omvärld.</p> <p>Studiens syfte är att kartlägga om den doktrinära utvecklingen följer med forskningen inom ledningsvetenskapen och skapa en ökad förståelse samt medvetenhet för vad som krävs av den Militärstrategiska doktrinen för att uppnå en framgångsrik ledning.</p> <p>Resultatet visar på en positiv utveckling inom ett antal områden; miljön där militära effekter ska uppnås och underliggande beskrivningar som behandlar intentionen och förståelsen för själva uppdraget. Vidare visar studien på behovet av fortsatt doktrinär utveckling av området ledning i nära samarbete med svensk forskning inom området.</p>	
NYCKELORD:	
Ledning, DOODA-loopen och doktrin	

– COMMAND AND CONTROL –

A STUDY REFLECTING UPON CONTEMPORARY COMMAND AND CONTROL SCIENCE
AND DOCTRINAL DEVELOPMENT WITHIN THE SWEDISH ARMED FORCES

ABSTRACT:

The theoretical principle for successful command and control depends on such elements as the factor of coordination between Swedish research within command and control science and the development of the Swedish Armed Forces doctrine.

The ongoing Swedish research within command and control science has created a generic model, the dynamic OODA-loop. The dynamic OODA-loop presents two major key aspects for command and control, the outer and the inner system and how they interface. Furthermore, the Swedish Armed Forces is in a developmental process of the Military Strategic Doctrine. The purpose of the development is to adjust the doctrine to be more useful within the Armed Forces and to describe the ongoing changes in a dynamic and complex environment.

The purpose of this study is to identify if the development of the doctrine has been guided by the latest research within command and control science. The purpose is also to get a deeper understanding and awareness in order to meet the demands leading to a successful command and control within the military strategic doctrine.

The study shows a positive doctrinal development in a number of areas such as; the environment where military effects will take action and attach descriptions concerning the intent and the understanding of a mission. It also shows the need for a continued doctrinal development within command and control in close cooperation within the areas of Swedish research.

KEY WORDS:

Command and control, the dynamic OODA-loop and doctrine

Innehålls- och figurförteckning

1	INLEDNING.....	4
1.1	INTRODUKTION	4
1.2	PROBLEMFÖRMULERING	5
1.3	SYFTE.....	5
1.4	FRÅGESTÄLLNING	5
1.5	CENTRALA BEGREPP.....	5
1.6	AVGRÄNSNING OCH FÖRUTSÄTTNING	6
2	METOD OCH MATERIAL.....	7
2.1	DESIGN OCH DISPOSITION	7
2.2	RELIABILITET OCH VALIDITET	8
2.3	URVAL	8
2.4	KÄLLKRITIK	10
2.5	TIDIGARE FORSKNING	11
3	TEORI.....	12
3.1	TEORIANKNYTNING.....	12
3.2	DOODA-LOOPEN.....	13
3.3	ANALYSVERKTYGET	14
4	ANALYS	15
4.1	IDENTIFIERING AV INDIKATORER I RESPEKTIVE MSD 2002 OCH 2012.....	15
4.2	JÄMFÖRELSE MELLAN MSD 2002 OCH MSD 2012 (DOKTRINUTVECKLING)	26
5	SLUTSATS OCH FRAMTIDA FORSKNING	30
5.1	SLUTSATS.....	31
5.2	FRAMTIDA FORSKNING.....	33
6	KÄLLFÖRTECKNING	34
	FIGUR 1. DEN DYNAMISKA OODA-LOOPEN	13
	FIGUR 2. ETT EXEMPEL UR MSD 2012 PÅ KONFLIKTSPEKTRET.	27

1 Inledning

1.1 Introduktion

Att leda är en företeelse inom krigsvetenskapen och det ledningsvetenskapliga området. Den inrymmer tankar och idéer från såväl filosofi som naturvetenskap och samhällsvetenskap. Inom området finns dessutom många författare som har sin synvinkel eller vill lägga sin vinkling. Därtill kantas det ledningsvetenskapliga området av en relativt omfattande utveckling och forskning.¹

FHS har, under ett antal år tillbaka, publicerat ett antal artiklar och litteratur inom det ledningsvetenskapliga området med fokus på en teoretisk modell DOODA-loopen vilken är anpassad för att möta samtida konflikter.

Historiskt har de väpnade konflikterna varit relativt symmetriska och väldefinierade till sin natur. Dagens fredsbevarande och fredsframtvängande insatser, som Sverige deltar i, skiljer sig från den historiska beskrivningen. De nya hoten vi tvingas möta är asymmetriska och definitivt inte förutsägbara, jfr "nine-eleven". Dessa faktorer har delvis bidragit till att Försvarsmakten tvingats förändra sitt sätt att tänka och agera både nationellt och internationellt.

Inom ramen för de ständigt pågående utvecklings- och förändringsarbetena genomförs en revidering av doktrinsamlingen i syfte att ge nya inriktningar för Försvarsmakten i korrelation med omvärlden. Försvarsmaktens doktrinsamling är en del av Försvarsmaktens utvecklings-, inriktnings-, insats- och produktionsverksamheter samt beskriver, i det korta perspektivet, hur stridskrafter ska användas i dag och de närmsta åren.²

Militärstrategisk doktrin syftar till att förmedla ett gemensamt förhållningssätt, inklusive en gemensam nomenklatur, för användande av militära medel och metoder. Den förmedlar budskapet om vårt sätt att använda militära medel – manövertänkande. För att nå största möjliga effekt, givet våra resurser och värderingar, skall manövertänkande utgöra grunden för Försvarsmaktens agerande i alla militära operationer, men också tillämpas flexibelt av varje individ i varje situation.³

Citatet är hämtat ur Militärstrategisk doktrin 2002 och utgör ett exempel på hur Försvarsmakten ser på den fastställda doktrinen.

Utifrån den ledningsvetenskapliga kontexten, den pågående omvärldskorrelationen och med doktrinens syfte att bl.a. skapa förutsättningar för att nå största möjliga effekt under operationer pekar tillsammans på att en utveckling av den Militärstrategiska doktrinen är nödvändig.

¹ Widén & Ångström (2004), *förord*. Försvarsmakten (2009), s. 65.

² Försvarsmakten (2002), s. 3, 11. Ahlström & Högström (2009), s. 69.

³ Försvarsmakten (2002), s. 3.

Läsanvisning

De båda Militärstrategiska doktrinerna kommer fortsättningsvis att benämnas MSD 2002 (fastställd Militärstrategisk doktrin 2002)⁴ och MSD 2012 (arbetshandling 100524, Ny Militärstrategisk doktrin)⁵. I generella resonemang om doktrinen där distinktion inte är betydelsefull benämns doktrinen, Militärstrategisk doktrin.

Viktigt! Både forskningsmodellen DOODA-loopen och MSD 2012 är under framtagande vilket medför att om studien genomförs vid ett senare tillfälle, baserat på senare daterade utgåvor, kommer resultatet att påverkas.

1.2 Problemformulering

Försvarsmaktens utvecklingsverksamhet inom ledningsområdet uppfattas som spretig och det finns få *guidelines* för utvecklare att rätta sig efter. Ett av skälen kan vara att det förekommer begreppsliga oklarheter inom området vilket kan förklaras med att forskningen inom ledningsvetenskapen är ung där en ständig förändring pågår. Det andra skälet beror på dagens och framtidens snabbt skiftande insatsmiljöer vilka i sin tur ställer krav på välutbildad personal och ändamålsenlig utrustning.⁶

Både den samtida ledningsvetenskapliga forskningen och de snabbt skiftande insatsmiljöerna ställer nya och mer komplexa krav på att leda.

1.3 Syfte

Studiens syfte är att kartlägga om den doktrinära utvecklingen följt med forskningen inom ledningsvetenskapen genom att specifikt identifiera ledningsperspektivet. På så sätt skapas en ökad förståelse och medvetenhet för vad som krävs av den Militärstrategiska doktrinen för att uppnå en framgångsrik ledning.

1.4 Frågeställning

Studiens frågeställningar lyder:

1. I vilken utsträckning går det att identifiera det ledningsvetenskapliga perspektivet i de båda Militärstrategiska doktrinerna (MSD 2002 och MSD 2012)?
2. Vilken utveckling har skett inom området ledning mellan MSD 2002 och 2012?

1.5 Centrala begrepp

Framgångsrik ledning

En framgångsrik ledning innebär dels att det yttre och det inre systemet i den dynamiska OODA-loopen är i balans i förhållande till varandra. Med det yttre systemet avses den dynamiska och komplexa miljö där militära effekter skall uppnås. Med inre systemet det ledningssystem (datainsamling, sensemaking och planering) som är beslutsfattarens verktyg vilket säkerställer att förbandets/enhetens kapacitet används på bästa sätt för att uppfylla målsättningen i det yttre systemet.⁷

⁴ Försvarsmakten (2002), *Militärstrategisk doktrin*.

⁵ Försvarsmakten (2010a), *Ny Militärstrategisk doktrin (MSD12)*, arbetshandling daterad 100524.

⁶ Försvarsmakten (2009), s. 29. Regeringskansliet (2009b), s. 51.

⁷ Försvarsmakten (2009), s. 65, 170. Jensen (2010), s. 2.

1.6 Avgränsning och förutsättning

Studien omfattar samtida svensk ledningsvetenskaplig forskningen kring den teoretiska forskningsmodellen DOODA-loopen. Den genomförs på Försvarens militärstrategiska nivå med hjälp av MSD 2002 respektive MSD 2012 med tillhörande koncept vilka är till del implementerade material. Operativ och taktisk nivå avgränsas dels för att studien blir för omfattande och dels för att doktrinutvecklingen på respektive nivå inte påbörjats.

Studien förutsätter att läsaren, pga. av ämnets komplexitet, har en viss förståelse inom det ledningsvetenskapliga området och om Försvarens doktrinära utveckling.

2 Metod och material

2.1 Design och disposition

Forskningsstrategi och design bygger dels på problemformuleringens och frågeställningens karaktär dels på val av material. Val av forskningsstrategin bygger på att kunna identifiera och tolka ur det empiriska materialet frågeställningarna ”*går det att identifiera*” och ”*Vilken utveckling har skett inom området*” genom att använda kvalitativ textanalys av källorna. Designen väljs ur perspektivet för att få fram skillnader mellan dagens (MSD 2002) och morgondagens (MSD 2012) syn på ledning, dvs. kunna jämföra doktrinerna emellan i syfte att påvisa en utveckling.⁸

Val av forskningsstrategi och metod medför risken att studiens textanalyser tenderar att bli subjektiva och framhåller osystematiska uppfattningar samt även kan leda till oprecisa ställningstaganden. Forskningsstrategin väljs baserad på frågeställningarnas karaktär och tillgången på material. Den senare avgränsades i tid och rum för att erhålla ett svenskt perspektiv. Strategin, den kvalitativa textanalysen, är emellertid ett vågat val då risken för subjektivitet och oprecisa ställningstaganden är uppenbar. Genom täta beskrivningar i dels metod- och materialavsnittet och dels i analysavsnittet görs försök till att undvika detta.⁹

Det *första* steget utgörs av urvalet och ska påvisa att teori och empiri harmoniserar. Detta uppnås genom att analysera och jämföra den teoretiska modellens och den Militärstrategiska doktrinens respektive teoretiska konstruktioner.

I det *andra* steget utförs själva operationaliseringen och omfattar utformningen av indikatorerna. Den teoretiska forskningsmodellen ska tillsammans med indikatorerna anlägga ett tydligt perspektiv, analysverktyg, ur empirin så att identifieringen och jämförelsen i de kommande stegen underlättas. Utmaningen med att skapa analysverktyget består i att, ur en ännu ej färdigskapad teoretisk modell, skapa analysverktyget med tillräckligt bra indikatorer. Detta är studiens kritiska sårbarhet och består av en balansgång mellan exakthet och generaliserande. Orsakerna till denna balansgång beror dels på hur väl jag lyckas med genomförandet av analysen och dels på att DOODA-loopen och MSD 2012 inte är färdigutvecklade samt att DOODA-loopen inte var framtagen vid fastställandet av MSD 2002.

Det *tredje* och *fjärde* steget utgörs av analysen. Det tredje steget ska svara på studiens fråga 1; ”*I vilken utsträckning går det att identifiera det ledningsvetenskapliga perspektivet i de båda Militärstrategiska doktrinerna?*” genom att via textanalys identifiera indikatorerna i respektive MSD 2002 och 2012. Efter varje analysdel sker en kort sammanfattning i syfte att förenkla för läsaren. I det fjärde steget ska en jämförelse göras mellan de båda identifierade underlagen och ge svaret på studiens fråga 2; ”*Vilken utveckling har skett inom området ledning mellan MSD 2002 och 2012?*”. De båda stegen är kritiska för studiens framgång, då trovärdigheten kan i frågarättats huruvida analysen är tillräckligt spårbar och öppen.

I det *femte* och sista steget genomförs diskussionen av hela studiens framgång. Här behandlas bl.a. syfte, resultatets omfattning och om studien fört forskningen framåt.

⁸ Bryman (2002), s. 35, 73, 368.

⁹ Bryman (2002), s. 269.

2.2 Reliabilitet och validitet

Utmaningen med en kvalitativ strategi är att kunna presentera en studie innehållande tillräckligt god reliabilitet och validitet för att undvika fallgropar. Dessa termer är svåra att mäta genom de mer absoluta begreppen reliabilitet och validitet vilka vanligtvis används vid en kvantitativ strategi. I studien med en kvalitativ strategi byts emellertid reliabilitet och validitet ut till förmån för termerna *tillförlitlighet* (motsvarar intern validitet), *överförbarhet* (motsvarar extern validitet) och *pålitlighet* (motsvarar reliabilitet).¹⁰

Val av metod och material är studiens kärna avseende tillförlitlighet. Här visas dels hur den teoretiska modellens och den Militärstrategiska doktrins respektive teoretiska konstruktioner är jämförbara. Dels genom att tydligt visa hur analysverktyget skapas ur den teoretiska modellen och hur själva operationaliseringen genomförs, överföringen mellan teori och empiri. Spårbarhet och tydlighet, två viktiga komponenter för att erhålla precision, ska därför utgöra grunden i analysen för att kunna påvisa om resultaten är troliga och sannolika.¹¹

Överförbarhet; studien kan upplevas som en isolerad ö där urvalet är starkt avgränsat till svensk ledningsvetenskaplig forskning och svensk Militärstrategisk doktrin. Överförbarhet till andra kontexter skulle vara fullt möjlig om materialet i både empiri och teori utvidgas till att omfatta en internationell dimension. Studien försöker emellertid motverka upplevelsen av en isolerad ö genom att försöka påvisa att det som mäts verkligen mäts via en tät beskrivning där processen tydligt dokumenteras.¹²

En ännu mycket utmanande dimension i en kvalitativ strategi är pålitlighet som i sin tur ifrågasätter vilka teoretiska slutsatser som är berättigade. I inledningen av detta avsnitt togs tre exempel upp: subjektivitet, osystematiska uppfattningar och oprecisa ställningstaganden. Alla dessa uttryck påverkar det som kallas intersubjektivitet, dvs. mätningarna visar samma resultat gång efter annan.¹³

Genom att påvisa "*fullständiga och tillgängliga redogörelser*"¹⁴ genom hela studien är detta ett försök till att framhålla studiens pålitlighet. Inom ramen för undersökningen och för att öka pålitligheten kommer undersökningsprocessen även stödjas av dels externa granskare via utbildningens seminarier och dels extern revisor av den teoretiska modellen.¹⁵

2.3 Urval

Studiens urval baseras på problemformuleringen och frågeställningarna samt tillgången på skriftligt material. Urvalet har även tagit hänsyn till att öka den intersubjektiva spårbarheten samt att undvika subjektivitet i den kvalitativa textanalysen.

Teorin utgörs i huvudsak av litteratur knuten till den teoretiska modellen. Annan litteratur, vilken inte är knuten till den specifika modellen, syftar till att påvisa ytterligare forskning inom området samt att motivera valet av den specifika modellen.

¹⁰ Bryman (2002), s. 46, 258.

¹¹ Bryman (2002), s. 46, 258.

¹² Bryman (2002), s. 46, 258, 260. Bjereld (2009), s. 112 f.

¹³ Bjereld (2009), s. 115 f.

¹⁴ Bryman (2002), s. 260 f.

¹⁵ Prof. Berndt Brehmer.

Genom att använda en svensk forskningsmodell undviks svårigheten med att tolka utländska begrepp och termer. På så vis elimineras även risken för felaktiga kriterier i själva operationaliseringen.

De empiriska källorna utgörs av MSD 2002 och MSD 2012 med tillhörande konceptuella arbetshandlingar; comprehensive approach (CA)¹⁶ och effect based approach to operations (EBAO)¹⁷. Koncepten kommer vid en senare tidpunkt arbetas in i MSD 2012. Den Militärstrategiska doktrinen används i en rad olika sammanhang och med olika syften, exempelvis med arbete med taktisk, organisatorisk, ekonomisk målsättning (TOEM).

Urvalet ska samtidigt visa att det föreligger harmoni mellan teori och empiri, vilket görs i nedanstående resonemang. Harmoniseringen bygger på en abstraktionshierarki byggd i tre nivåer; *syfte*, *funktion* och *form*. Överst finner man syfte som talar om varför man skapar ett ledningssystem. Funktion syftar till vad man ska kunna göra med ett ledningssystem och underst form syftande till hur man ska använda ledningssystemet. De två övre nivåerna, syfte och funktion, utgör tillsammans den teoretiska anknytningen bakom ett ledningssystem medan de två undre nivåerna, funktion och form, syftar till att konkret designa ledningssystemet (produkten). Således utgör funktion en brygga mellan teori och design och det som fortsättningsvis kommer att avhandlas.¹⁸

Kopplingen mellan funktion och den Militärstrategiska doktrinen utläses i följande definitioner:

*En på kunskaper och erfarenheter grundad dokumenterad vilja hur Försvarmakten inriktar uppbyggnad och bruk av det militära maktmedlet. Den är normativ men kräver i varje situation tillämpning med förnuft och eftertanke.*¹⁹

Ur, MSD 2002, utläses att doktrinen antas vara normativ. Detta innebär för området ledning att förstå de funktioner vilka ska vara uppfyllda för en effektiv eller framgångsrik ledning. Detta leder till abstraktionsmodellens teori dvs. syfte och funktion.²⁰

*Doktriner behandlar hur stridskrafterna skall användas och utvecklas idag och de närmaste åren.*²¹

Ur, MSD 2012, inriktningen utläses hur stridskrafter används idag och imorgon vilket innebär att MSD 2012 tar utgångspunkt i befintliga stridskrafter och stridskrafter under utvecklingen. Detta leder, enligt abstraktionsmodellen, till design dvs. funktion och form.

Sammanfattningsvis, härleds teorin till att omfatta funktion och kan därmed appliceras på empirin, den teoretiska grunden i Militärstrategisk doktrin.

¹⁶ Nilsson; m.fl. (2008), *Contextualising the comprehensive approach – the elements of a comprehensive intervention*.

¹⁷ Försvarmakten (2010b), *An operating concept for an effects-based approach to operations (EBAO) within the Swedish armed forces. arbetshandling daterad 100413*.

¹⁸ Brehmer (2010), s. 4 f. Jensen (2010), s. 3 ff.

¹⁹ Försvarmakten (2002), s. 11.

²⁰ Brehmer (2008), s. 47. Försvarmakten (2009), s. 64.

²¹ Försvarmakten (2010a), s. 4.

2.4 Källkritik

Studiens teori grundas på litteratur i form av vetenskapliga publicerade artiklar, tryckta böcker, elektronisk litteratur, utgivna rapporter och studier. Empirin bygger på tryckta källor från Forsvarsmakten och arbetshandlingar från både Forsvarsmakten och Totalförsvarets forskningsinstitut. Källornas äkthet antas därmed vara hög, däremot kan arbetshandlingarnas äkthet ifrågasättas. Arbetshandlingarna har erhållits från respektive författare och kompletterats med diskussioner för att undvika osäkerheter. Dessutom har författarna erhållit uppdraget från Forsvarsmakten vilket i sin tur medför att äktheten kan antas vara hög.²²

Om studien däremot återigen genomförs vid ett senare tillfälle med samma teoretiska och empiriska material kan äktheten ifrågasättas. Detta beror på att MSD 2012 är en arbetshandling och att DOODA-loopen inte är färdigutvecklad. Följden blir att både doktrinen och den teoretiska modellen kommer att utvecklas och då påverkar studiens resultat om den ånyo genomförs.²³

Med utgångspunkt ur ovanstående resonemang antas att även kravet på samtid och rum är uppfyllt. MSD 2002 är ett av Forsvarsmakten fastställda dokument. Samtid och rum, faller väl innanför själva kriteriet, då studien endast behandlar svensk forskning och svensk Militärstrategisk doktrinutveckling.²⁴

Den teoretiska modellen bygger i huvudsak på en författares vetenskapligt belagda tankar vilken i sig kan uppfattas som ett snävt och tendentiöst urval. Studien har försökt motverka detta dels genom diskussioner med författaren och dels genom att bredda det vetenskapliga materialet med andra vinklingar, dock från samma avdelning som författarens.²⁵

Däremot kan källkritikens beroende i Militärstrategisk doktrin diskuteras då detta ställer krav på två oberoende källor för att ett påstående ska vara trovärdigt. Argumenteringen baseras på respektive MSD 2002 och 2012:

*Militär doktrin härleder sin auktoritet från kunskap i form av vetenskap och **beprövad erfarenhet**.*²⁶

*En på kunskaper och **erfarenheter** grundad dokumenterad vilja hur Forsvarsmakten inriktar uppbyggnad och bruk av det militära maktmedlet. Den är normativ men kräver i varje situation tillämpning med förnuft och eftertanke.*²⁷

De fetmarkerade orden, beprövad erfarenhet och erfarenheter, ur de båda citaten är intressanta då en hänvisning till dessa citat saknas. Varpå man kan ifrågasätta erfarenheternas relevans som enskilda uppfattningar eller ett kollektiv tyckande samt varifrån källmaterialet är hämtat. Listan kan göras lång och svar kommer förmodligen att utebli. Forsvarsmakten har trots allt sanktionerat skriften, dvs. fastställt MSD 2002 vilket anses vara tillräckligt i detta sammanhang.²⁸

²² Övlt. Jonas Lind och övlt. Tommy Svanerholm.

²³ Thurén (2005), s. 19.

²⁴ Thurén (2005), s. 30.

²⁵ Prof. Berndt Brehmer. Thurén (2005), s. 82 f.

²⁶ Forsvarsmakten (2002), s. 9.

²⁷ Forsvarsmakten (2010a), s. 4.

²⁸ Thurén (2005), s. 36.

2.5 Tidigare forskning

Det militärteoretiska ämnet ledningsvetenskap är ett tämligen ungt och snävt område där det är svårt att hitta ytterligare svenskt material. Det finns motsvarande internationella teoretiska modeller liknande DOODA-loopen som tar upp andra vinklingar.²⁹

Vidare, i ett samarbete mellan Försvarmakten, Försvarets materielverk (FMV) och Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) genomförs f.n. metodutveckling inom ledningsområdet, där det finns angränsande teori ”*situation awareness*”³⁰ till funktionen sensemaking i den teoretiska forskningsmodellen. Materialet, förstudien, till den pågående metodutvecklingen är inte tillgängligt och situation awareness lämnas för vidare behandling.³¹

Avslutningsvis har Förvarshögskolan, varifrån teorin är hämtad, publicerat litteratur och vetenskapliga artiklar samt tidigare uppsatser.³²

²⁹ Brehmer (2008), s. 43. Brehmer (2010), s. 11-12.

³⁰ Hammervik; m.fl. (2010), s. 15 f. Endlsey (1995), *Toward a theory of situation awareness in dynamic systems*.

³¹ Försvarets materielverk (2004), *Förstudie av demonstrator ledningskrigföringsimulator*. FMV registrator uppgav detta svar på förfrågan om författaren kunde ta del av FMV förstudie.

³² Peterson (2008), *FM-doktrinen betydelse för operativ planering*. Kindahl (2009), *Ledning i doktriner - en funktion i manövertänk*. Hartikainen (2009), *Från projekt till process? - Försvarmaktens doktrinutveckling igår, idag, imorgon*.

3 Teori

3.1 Teorianknytning

Det är svårt att fastslå vad som är rätt eller fel, dvs. det ligger i betraktarens ögon hur man valt att tolka teorin. Clausewitz använde teori till att fostra den blivande befälhavaren likväl som Försvarsmakten försöker ”förklara och förmedla ett gemensamt förhållningssätt inklusive en gemensam nomenklatur för användandet av militära medel och metoder”³³ baserat på en teoretisk grund i MSD 2002. Clausewitz anses komma från militärteorins hermeneutiska skola vilken inrymmer tolkning, skapande och reflektion.³⁴

Doktrinen är generellt mer vägledande till sin karaktär och bygger den teoretiska grunden på ett flertal historiska militärteorier varav en är Clausewitz. Därtill byggs grunden även på ett urval av kunskap och föreställningar.³⁵

Resonemanget pekar på att oavsett om teorier är nya eller gamla kan de passa in i doktrinen beroende på tolkning och perspektiv. Den Militärstrategiska doktrinen tar sin utgångspunkt i krigsvetenskapen. Den är beroende av vetenskap och beprövad erfarenhet vilket leder till att både forskning och omvärld, dvs. drivkrafter, påverkar doktrinen utformning. Studiens teoribildning bygger på forskning vilket medför att forskningsaspekten kommer att utvecklas vidare.³⁶

Den omvälvande utveckling som Försvarsmakten genomgår inom ledningsområdet påverkar synen på begreppens definitioner; *att leda, ledning och ledarskap*.³⁷ Studien använder den teoretiska forskningsmodellens begreppsformulering som är hämtad ur Brehmers artikeln *Vad är ledningsvetenskap?*

*Leda är ett verb som betecknar vad chefer gör. För att de skall kunna leda på ett effektivt sätt måste tre villkor vara uppfyllda. För det första måste cheferna och deras staber göra klart för sig vad som behöver göras. För det andra måste de kunna kommunicera det som skall göras. För det tredje måste de kunna få det gjort. Det förra kallar vi här ledning, det senare ledarskap. Kommunikationen är en del av kittet mellan ledning och ledarskap med en fot i vardera lägret.*³⁸

Ur detta resonemang uträns följande, att leda har en överordnad betydelse över begreppen ledning och ledarskap samt att kommunikation, ett tredje underordnat begrepp, binder samman ledning och ledarskap. Studiens fokusområde är ledning vilken utvecklas vidare.

Sammantaget, kan följande konstateras: teorin bör kunna härledas ur forskningen som behandlar ledning, därtill avgränsas studien till svensk forskning. Således, föll valet på det ledningsvetenskapliga området och den dynamiska OODA-loopen.

³³ Försvarsmakten (2002), s. 10.

³⁴ Johansson (1994), s. 50.

³⁵ Försvarsmakten (2002), s. 10. Ahlström & Högström (2009), s. 70 f.

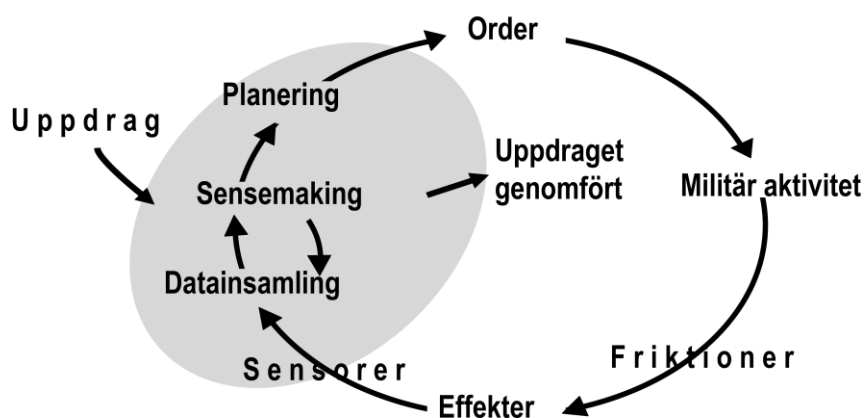
³⁶ Försvarsmakten (2002), s. 3, 9.

³⁷ Regeringskansliet (2009a), s. 58. Regeringskansliet (2009b), s. 33.

³⁸ Brehmer (2008), s. 45.

3.2 DOODA-loopen

Den dynamiska OODA-loopen, DOODA-loopen, kan vid en första anblick ge intrycket att den tar sitt ursprung ur Boyds "OODA-loop"³⁹. Förenklat, OODA-loopen är i grunden designad för luftstrid där syftet är att komma innanför motståndarens beslutscykel och på så sätt få överläge. DOODA-loopen, vilken *de facto* "började som en avläggare till Boyds koncept"⁴⁰, visar både den utåt- och inåtriktade karaktären till skillnad från OODA-loopen där varken omvärld eller tidstempo representeras. DOODA-loopen kan dessutom användas under alla tidsförhållanden som är viktiga för ledning.⁴¹ Här nedan följer en kortbeskrivning av DOODA-loopens beståndsdelar.

Figur 1. Den dynamiska OODA-loopen

Den utåtriktade karaktären kommer fortsättningsvis att kallas för *det yttre systemet* och avser den *miljö* där *effekter* uppnås genom militär aktivitet baserad på ledningssystemets produkt, order.⁴²

Det yttre systemets funktioner inriktas mot miljö och effekt samt innebär:

- miljö beskriver bl.a. konfliktens karaktär och konfliktspektrum.
- effekter avser militära effekter vilka uppnås via inriktning och samordning. Den militära effekten bygger på de traditionella uppgifterna och förblir den samma oavsett operationens omfattning. T.ex. i en allomfattande insats då det militära etablissemanget endast utgör en del.⁴³

Den inåtriktade karaktären kommer fortsättningsvis kallas för *det inre systemet* och avser det gråmarkerade fältet, det s.k. ledningssystemet. Det inre systemet initieras med ett uppdrag och slutar med en order. Själva ledningssystemet består av tre funktioner; *datainsamling*, *sensemaking* och *planering* vilka i grunden bygger på van Crevelds analys av funktionerna i ledning.⁴⁴

³⁹ Boyd (1987), *Organic design for command and control - integrating the O-O-D-A loop and command and control*.

⁴⁰ Brehmer (2008), s. 51 f.

⁴¹ Brehmer (2008), s. 51, 59. Försvarmakten (2009), s. 234.

⁴² Brehmer (2008), s. 51 f, 59 f. Försvarmakten (2009), s. 57 f.

⁴³ Brehmer (2008), s. 51.

⁴⁴ Brehmer (2008), s. 51 f, 59 f. Försvarmakten (2009), s. 57 f.

Det inre systemets funktioner innebär:

- datainsamling sker via tekniska eller mänskliga sensorer samt består av obehandlad data vilken ligger till grund för sensemaking. Förhållandet mellan sensemaking och datainsamling är dubbelriktade.
- sensemaking leder fram till förståelse av uppdraget. Den är beroende av underliggande funktioner såsom utbildning, metod och teknik. Sensemaking är dessutom en kollektiv aktivitet där chefen och hans stab skapar förståelsen för själva uppdraget.
- planering transformerar produkten (vad som ska uppnås i en specifik situation) från sensemaking till en konkret order vilken i sin tur är ledningssystemet konkreta produkt.⁴⁵

Ur denna mycket kortfattade beskrivning av DOODA-loopen och tillsammans med doktrinens normativa synvinkel väljs indikatorer baserade både på det yttre och det inre systemet med syftet att få en heltäckande bild av ledning och det som erhålles för en framgångsrik ledning.

3.3 Analysverktyget

Ur den teoretiska modellen utformas indikatorerna baserade på studiens två frågeställningar, indikatorerna delas in i två huvudgrupper grundat på det yttre och det inre systemet samt relationen mellan dem.

MSD 2002 är mycket generell till sin karaktär vilket medför att indikatorerna tvingas utformas i generella termer för att kunna utgöra rimliga mätinstrument. MSD 2012 är mer beskrivande vilket förenklar analysen.⁴⁶

Det yttre systemet

Det yttre systemet beskriver den miljö i vilka de militära effekterna ska åstadkommas. En indikator för det yttre systemet beskriver eller behandlar:

- konfliktens karaktär och/eller konfliktspektrum
- militär effekt i en miljökontext

Det inre systemet

Det inre systemet beskriver ledningssystemets tre funktioner datainsamling, sensemaking och planering. En indikator för det inre systemet beskriver eller behandlar:

- tekniska och/eller mänskliga aspekter på datainsamling
- bakomliggande aspekter till intention och/eller förståelse (sensemaking) av ett uppdrag
- aspekter på planering samt distinktion mellan planering och sensemaking

Relationen mellan det yttre och det inre systemet

En indikator beskriver eller behandlar kopplingar och relationen mellan det yttre och det inre systemet. En koppling och/eller relation, baseras på en indikator ur det yttre eller det inre systemet, består dels av hur systemen förhåller sig inbördes och dels hur det yttre systemet påverkar det inre system genom ett definierat syfte, dvs. hur målet i det yttre systemet uppnås med hjälp av det inre systemet.

⁴⁵ Brehmer (2008), s. 53 ff.

⁴⁶ Försvarmakten (2009), s. 59.

4 Analys

I de kommande avsnitten ska försök till att, i respektive MSD 2002 och MSD 2012, identifiera den teoretiska forskningsmodellens indikatorer. Därefter ska en jämförelse mellan MSD 2002 och MSD 2012 genomföras i syfte att kartlägga den doktrinära utvecklingen.

4.1 Identifiering av indikatorer i respektive MSD 2002 och 2012

Analysen som följer nedan ska, genom identifiering av indikatorerna, försöka svara på studiens fråga 1.

4.1.1 Militärstrategisk doktrin (2002)

Det yttre systemet - konfliktens karaktär och/eller konfliktspektrum

MSD 2002 beskriver både en konflikts karaktär och konfliktspektrum. Både karaktär och spektrum redovisas i samma kapitel. Ytterligare en uppdelning görs i samma kapitel till att även omfatta krigets natur. Utöver detta beskrivs spektrum under flera kapitel.

En konflikts karaktär tar sin utgångspunkt i den ökande globaliseringen. Nya utmaningar uppkommer med gränsöverskridande problem såsom folkförflyttningar, sjukdomar och organiserad brottslighet. Vidare beskrivs konfliktens karaktär i den informationsteknologiska utvecklingen där tillgänglighet och utökade tillämpningsområden fått nya möjligheter till att nå sina syften. Detta medför att ett antal nya aktörer har fått tillgång till och påverkan på samhällets vitala funktioner oberoende av geografisk plats eller nationalitet.⁴⁷

MSD 2002 fortsätter med att beskriva samhällsutvecklingen som bidragit till konfliktens karaktär ur den utveckling som skett avseende värderingar, politisk vilja, struktur, aktörer, teknik samt interna och externa relationer. De samhällsviktiga funktionerna eller vitala infrastrukturerna är enklare att komma åt i och med den informationsteknologiska utvecklingen. Tillgängligheten av information eller data, beroende av om data är bearbetad till att utgöra information, har ökat.⁴⁸

En konflikts spektrum beskrivs ur flera synvinklar från djupaste fred till storskaligt krig. Den ingår som en del i konfliktens orsaker och ses där ur antalet hot vilka inte har en specifik aktör såsom kraftiga snöoväder, översvämningar, våldsamma stormar och begränsningar i samhällsviktiga infrastrukturer. Olika aktörer med olika syften tas upp i MSD 2002 vilket bidrar till konfliktens komplexitet och dynamik. Därutöver växer komplexiteten om både reguljära respektive irreguljära styrkor tas med i sammanhanget. Detta leder osökt till ytterligare ett begrepp asymmetri dvs. obalans mellan parter. Asymmetri kan ses som för- eller nackdel beroende på hur man väljer att vinkla begreppet. En teknologiskt överlägsen motståndare kan bibringas nederlag av en teknologisk underlägsen motståndare med hjälp av t.ex. informationsteknologi eller hur motståndaren väljer att se på folkrätten.⁴⁹

⁴⁷ Försvarsmakten (2002), s. 22.

⁴⁸ Försvarsmakten (2002), s. 22.

⁴⁹ Försvarsmakten (2002), s. 25 f.

Sammanfattningsvis, konfliktens karaktär och/eller konfliktspektrum beskrivs ur en säkerhetspolitisk vinkling som både komplex och dynamisk.

Det yttre systemet – militär effekt i en miljökontext

I MSD 2002 återfinns inte den konkreta termen militär effekt varav en kraftig generalisering görs via ett försök till tolkning av begreppets innebörd. Denna generalisering leder till en tolkning av krigföringsförmågans basfunktioner och begreppet, avgörande av den militära effekten.⁵⁰

I det konfliktområde där militär effekt ska uppnås kommer de militära basfunktionerna att vara olika framträdande beroende på vilken typ av effekt som efterfrågas. De militära basfunktionerna utgör Försvarmaktens samlade förmåga. Härvid är samordningen mellan basfunktionerna ett centralt begrepp och genom samordning når man den egna maximala effekten. Här poängterar MSD 2002 att stridens grundelement basfunktionerna, verkan, skydd och rörlighet, är de mest framtonande i ett avgörande.⁵¹

All krigföring handlar om avgörande. Förr eller senare vill man nå det mål man satt upp. I den miljökontext som beskrivs ovan är det inte helt enkelt att nå avgörande överallt i en konflikt och då menar MSD 2002 att man ska koncentrera sig på direkta eller indirekta situationer vilka påverkar motståndaren. Att angripa en motståndares krigföringsförmåga, vilken varierar, reduceras dess förmåga helt eller delvis. Militär effekt hänvisas historiskt till motståndarens fysiska resurser, men ett avgörande kan erhållas genom att rikta effekt mot motståndarens moral eller vilja. MSD 2002 påstår att genom att använda manövertänkande och uppnå indirekta avgöranden, vilka inte riktar sig mot motståndarens huvudstridskrafter utan mot dennes vilja, kan motståndaren försättas i systemchock.⁵²

Militära effekter som de beskrivs i MSD 2002 går att uppnå om det finns en tydlig motståndare där det är enkelt att identifiera hans eller hennes kritiska sårbarheter. Om det däremot inte finns en tydlig motståndare menar MSD 2002 att samordning mellan basfunktionerna ger ”flexibilitet i dynamiska situationer och bättre förutsättningar att uppnå rätt avvägd verkan.”⁵³

Sammanfattningsvis, den militära militär effekten beskrivs om något otydligt, ur manövertänkandet baserat på Försvarmaktens basfunktioner vilka samordnas för att avge maximal effekt.

Det inre systemet – tekniska och/eller mänskliga aspekter på datainsamling

Funktionen datainsamling är inte tydligt beskriven såsom den är i den teoretiska forskningsmodellen varvid en generalisering används för att tolka närbesläktade delar ur MSD 2002.

MSD 2002 beskriver datainsamling på ett mycket övergripande plan ur två hänseenden, ett mänskligt/konceptuellt och ett tekniskt. Det mänskliga/konceptuella tar sin start i den

⁵⁰ Försvarmakten (2002), s. 76 f.

⁵¹ Försvarmakten (2002), s. 76 f.

⁵² Försvarmakten (2002), s. 77, 81.

⁵³ Försvarmakten (2002), s. 128.

strategiska processen där en s.k. omvärldsuppfattning beskrivs som en komponent av både det egna och motståndarens läge, vilken ligger till grund för ytterligare en bearbetning.⁵⁴

Friktioner sett ur den teoretiska modellen, en del av det yttre systemet, kan ur ett datainsamlingshänseende ses som en *trigger*. Här bör datainsamlingen anpassas så att den omfattar insamling av nya händelseutvecklingar genom att upptäcka förändringar i omgivningen. Friktioner kan således ses som en start för datainsamlingsfunktionen. MSD 2002 pekar samtidigt på att friktioner i förhållande till initiativ är en viktig del för att snabbt kunna återta eller fortsätta att inneha ett initiativ.⁵⁵

MSD 2002 ger dock inga konkreta exempel, krav eller syften på en motsvarande datainsamlingsfunktion förutom den som härleds till en god omvärldsuppfattning eller en *trigger*.

Den framtida teknikbaserade datainsamlingen beskriver MSD 2002 som ett flexibelt sammanlänkat system, ett s.k. nätverk, vilket skapar en ökad förmåga. Detta ska realiseras via den nya informationsteknologin och genom att ta fram nya metoder för dessa där mänskliga handlingar och resurser samordnas.⁵⁶

Sett ur ett *datainsamlingshänseende* är MSD 2002 utvecklad ur ett *informationshänseende*. Här återfinns inte en klar distinktion mellan data och information. Vidare i MSD 2002 och kapitlet om ett nätverksbaserat försvar har information blivit en militär basfunktion och underrättelser utelämnats, vilket tyder på en viss oordning bland begreppen och dess innebörd.⁵⁷

Sammanfattningsvis, datainsamlingsfunktionen är beskriven med otydliga begrepp och definitioner men kan via tolkning ge en tillräckligt bra omvärldsbild. Nya förmågor kan också skapas genom informationsteknologins födelse.

Det inre systemet – bakomliggande aspekter till intension och/eller förståelse (sensemaking) av ett uppdrag

MSD 2002 bygger till stora delar på manövertänkande och uppdragstaktik med begrepp såsom högt tempo, initiativkraft, decentraliserad ledning, självständigt beslutsfattande och förtroende och dialog mellan överordnad och underordnad chef. Samordning och planering står i fokus och är återkommande i kapitlen med olika infallsvinklar beroende på vad som beskrivs.⁵⁸

Den kognitiva delen av sensemaking skulle kunna kopplas till MSD 2002. Med den vinklingen att det mänskligt handlande och konst som påverkar varselblivning, omdöme, kreativitet och initiativ mänskligt handlande inte kan kompenseras med teknik.⁵⁹

⁵⁴ Försvarsmakten (2002), s. 68.

⁵⁵ Försvarsmakten (2002), s. 20, 86. Brehmer (2008), s. 55.

⁵⁶ Försvarsmakten (2002), s. 127.

⁵⁷ Försvarsmakten (2002), s. 129 f.

⁵⁸ Försvarsmakten (2002), s. 90, 94.

⁵⁹ Försvarsmakten (2002), s. 61, 63.

Konsten att undvika irrationella beteenden och inte låta sig påverkas eller leva under stress i pressande situationer är besvärligt. Däremot kan utbildning, övning och erfarenheter kompensera situationen till del men inte till fullo, då en situation inte är den andra lik.⁶⁰

MSD 2002 pekar på en faktor, initiativ, vilken kan härledas till sensemakingfunktionen. Initiativ, som det beskrivs i MSD 2002, baseras på den s.k. beslutscykeln OODA-loopen. Denna tar inte hänsyn till den dynamiska konflikten utan beskriver snabbhet och de ständiga pågående initiativen. Här föreligger en konflikt inom MSD 2002 där andra kapitel beskriver konfliktspektrum som dynamiska och komplexa vilka inte ställs mot det ständiga initiativet.⁶¹

MSD 2002 lyfter fram, byggt på datainsamlingen, dilemmat med att tolka information under tidspress samt om informationen är korrekt eller säker. I kontexten finns en oklarhet, vem tolkar och vilken del av processen beskrivs.⁶²

I MSD 2002 är ledordern samordning och planering. De går att tolka ur det som tidigare analyserats under sensemaking, dvs. det finns ytterligare faktorer som skall beaktas vid militära operationer. MSD 2002 saknar en tydlig distinktion mellan sensemaking och planering, men tar upp att planering även omfattar förståelse för uppdraget och dess syfte.⁶³

Informationsteknik lyfts fram i MSD 2002 genom fördjupningen revolutioner i krigföringen, där man tar upp de militära basfunktionerna utveckling och de nya operativa koncepten. Vid ett försök att analysera dessa begrepp innehåller ingen av dem någon utpräglad sensemaking förutom *information superiority* vilken skulle kunna härledas till information eller i grunden, bearbetad data.⁶⁴

Sammanfattningsvis, sensemaking sammanflätas med planering och beskrivs som en iterativ process där även den kognitiva aspekten uttrycks. I framtiden antas informationsteknologin att påverka denna funktion.

Det inre systemet – aspekter på planering samt distinktion mellan planering och sensemaking

Planering är beskriven i MSD 2002 under ett antal kapitel i olika sammanhang och infallsvinklar. Planering och ledning sker kontinuerligt, jfr en iterativ process, där en idé tydligt formuleras om hur en uppgift ska lösas. Vidare beskrivs att en plan ska innehålla tid och rum baserade på de olika s.k. handlingsvägarna samt begrepp såsom avgörande punkter och slutläge. Planeringen har även olika karaktär och omfattning på olika nivåer som dessutom ska samordnas.⁶⁵

I sensemaking identifierades att sensemaking och planering sammanflätas och att det inte finns en klar distinktion emellan dem. I kapitlet nätverksbaserat försvar är planering

⁶⁰ Försvarsmakten (2002), s. 16 f.

⁶¹ Försvarsmakten (2002), s. 89, 93.

⁶² Försvarsmakten (2002), s. 19.

⁶³ Försvarsmakten (2002), s. 92 f.

⁶⁴ Försvarsmakten (2002), s. 125 f.

⁶⁵ Försvarsmakten (2002), s. 92 f.

inte nämnd i uttalad form utan får indirekt tolkas ur texten. Det redogörs för beslutsunderlag etc.⁶⁶

Sammanfattningsvis, ledning och planering utgör här en iterativ process och beskriver tid och rum genom olika s.k. handlingsvägar och skiljer sig åt i karaktär och omfattning på olika nivåer.

Relationen mellan det yttre och inre systemet

*"I dynamiska miljöer existerar alltid felaktigheter i den mentala modellen av verkligheten."*⁶⁷ Detta påstående i MSD 2002 korresponderar med det inre och det yttre systemet. MSD 2002 menar att detta påstående har avgörande betydelse för att kunna upprätthålla en korrekt lägesuppfattning och stridsplan. Detta harmoniserar väl med den dynamiska OODA-loopen då det handlar om att ledningssystem ska stödja i att ta fram en korrekt och tillräckligt bra tolkning av situationen i ett konfliktområde och omvandla denna i en konkret order.

Om den mentala modellen överensstämmer med verkligheten finns möjligheterna att försätta en motståndare inom ramen för manövertänkandet i en s.k. systemchock. Detta bygger på att det egna ledningssystemet är robust och flexibelt. Dels för att kunna motstå en angripares medel och dels för att tjäna det egna syftet med att sambandet mellan det egna yttre och inre systemet fungerar. Grunden för Försvarmaktens förmåga sägs vara att kunna genomföra, inom ramen för den väpnade striden, operationer oavsett konfliktnivå. Däremot ställer MSD 2002 inga krav på hur ledning ska utformas under olika typer av operationer.⁶⁸

De komplexa och dynamiska konfliktmiljöerna som Försvarmakten kan komma att ställas inför, vilka dessutom kan spänna över hela konfliktspektrumet, når inte framgång med den beskrivna modellen i manövertänkandet, jfr OODA-loopen och initiativ. Således skulle detta innebära att funktionerna i det yttre systemet inte korrelerar med det inre systemet.⁶⁹

Nätverkbaserat försvar bör vara dimensionerat för att kunna omhänderta ovanstående och *"att kunna möta ett framtida militärt hot från en kvalificerad angripare"*⁷⁰ för att *"kunna skydda samhällets infrastruktur och andra viktiga funktioner"*⁷¹. I ett komplext system, jfr nätverkbaserat försvar, tenderar fokus att flyttas mer mot tekniska lösningar och plattformar vilka dessutom ska bygga på system av system istället för att fundera över syfte, funktion och slutligen form.

Sammanfattningsvis, ska grunderna i manövertänkande, OODA-loopen och robust ledningssystem korrelera med en komplex och dynamisk miljö.

⁶⁶ Försvarmakten (2002), s. 129.

⁶⁷ Försvarmakten (2002), s. 86.

⁶⁸ Försvarmakten (2002), s. 89, 103.

⁶⁹ Försvarmakten (2002), s. 90, 103.

⁷⁰ Försvarmakten (2002), s. 123.

⁷¹ Försvarmakten (2002), s. 123.

4.1.2 Militärstrategisk doktrin (2012)

Det yttre systemet – konfliktens karaktär och/eller konfliktspektrum

MSD 2012 beskriver utifrån en strategisk nivå både en konflikts karaktär och spektrum i syfte att bilda någon sorts helhet eller grundläggande bild över hur statsmakter generellt ser på ”konflikter, hot, säkerhetspolitik och nyttjandet av egna stridskrafter.”⁷² MSD 2012 syfte är att skapa en grundläggande förståelse för hur militära maktmedel kan nyttjas i olika kontexter.⁷³

Både konfliktens karaktär och spektrum är förändrade i och med informations-teknologins födelse eller inträdande i de militära strukturerna. Ett tydligt exempel på detta är Vietnam där de militära staberna på olika nivåer överöstes av information vilket hämmade själva operationen.⁷⁴

I MSD 2012 har en övergripande modell skapats som beskriver både konfliktens karaktär och spektrum samt hur de två parametrarna; våldets intensitet (högintensiv-/lågintensiv) och hur reguljär respektive irreguljär konflikten är. Syftet med modellen är att ”kunna förstå konflikters karaktär och miljö för att kunna inrikta och bruka militära och andra medel på rätt sätt.”⁷⁵

Reguljära respektive irreguljära konflikter har utökats och irreguljära konflikter innefattar numer ”irreguljära verksamheter eller aktiviteter”⁷⁶. Exempel på detta är uppror och terrorism samt andra irreguljära verksamheter såsom kriminalitet, upplopp och sjöröveri. *Reflektion: mot denna beskrivning i MSD 2012 kommer det att bli en utmaning att dimensionera morgondagens förband.* Svårigheten med de renodlade definitionerna reguljär respektive irreguljär är de hot som faller där emellan. I MSD 2012 har man valt att beteckna den typ av hot som s.k. *hybridhot*. Exempel på ett sådant hot är en aktör som, oavsett status, förfogar över reguljära styrkor och våldsförmågor vilka förknippas med irreguljär krigföring.⁷⁷

CA respektive EBAO koncepten som kommer att implementeras i MSD 2012 har båda olika inbördes nivåer, CA på politisk nivå och EBAO inom försvarsdomänen. De båda koncepten utvecklar bl.a. den komplexa miljö vilka svenska förband antas verka i. Tillsammans med konfliktens karaktär och spektrum utgör detta grunden för utformandet av nya förmågor.⁷⁸

Sammanfattningsvis, det s.k konfliktspektret beskriver konfliktens karaktär och spektrum där samtida hot sammanvävs tillsammans med koncepten CA och EBAO. Tillsammans utgör de ett analysverktyg av en miljö.

⁷² Försvarsmakten (2010a), s. 4.

⁷³ Försvarsmakten (2010a), s. 4.

⁷⁴ van Creveld (2003), s. 201.

⁷⁵ Försvarsmakten (2010a), s. 16.

⁷⁶ Försvarsmakten (2010a), s. 13.

⁷⁷ Försvarsmakten (2010a), s. 14.

⁷⁸ Försvarsmakten (2010a), s. 16.

Det yttre systemet – militär effekt i en miljökontext

Utifrån Försvarmaktens sex grundläggande förmågor beskriver MSD 2012 den effekt vilken genereras i ”en dynamisk kombination”⁷⁹. De sex förmågorna innehar samma innebörd som i MSD 2002 förutom en skillnad, distinktionen mellan information och underrättelser är tydligare i MSD 2012. Ytterligare en skillnad, dock kosmetisk, är begreppsbytet från militära basfunktioner till grundläggande förmågor. Studien kommer fortsättningsvis att använda den senare, grundläggande förmågor.⁸⁰

De grundläggande förmågorna ska ses som analysinstrument, dvs. en s.k. ”*abstrakt summa av den genererande förmågan utifrån sex analysfält.*”⁸¹. Förenklat, genom att nyttja de grundläggande förmågorna som ett analysinstrument kommer frågan hur militära effekter uppnås att bli besvarad. De grundläggande förmågorna ska naturligtvis sättas in i en kontext, där den komplexa miljön är definierad såsom i konceptet CA. Därefter, utan att begränsa tanken, analyseras och samordnas de resurser vilka ska avge rätt eller avsedd effekt. Det väsentliga i denna tankemodell är att förmågorna inte är begränsade av fysiska ting såsom system eller förband.⁸²

Utifrån de grundläggande förmågorna finns ytterligare ett raster som påverkar effekten. Rastret utgörs av två faktorer; informationsarenan och ledarskapet. Information nämndes tidigare, i MSD 2012 utgör informationsarenan en viktig del, exempelvis hur media ser på svenska insatser i Afghanistan. Om de lokala medierna förmedlar en negativ bild av svenska förband kan detta få konsekvenser för den grundläggande förmågan skydd. Då lokala upprorsmakare indirekt uppviglas till att motverka den pågående operationen och därmed skapar ytterligare friktioner för de svenska förbanden.⁸³

Ledarskap, chefen måste aktivt delta och tillse att hans vilja genomsyrar hela förbandet genom att ”*styra förmågorna och säkerställa att de blir användbart medel*”⁸⁴ för honom. Detta behandlas vidare i, det inre systemet – sensemaking, där chefens vilja återfinns.⁸⁵

Avslutningsvis beskriver MSD 2012 den strategiska effekten i hur man avser använda förbanden baserat på tillgänglighet/beredskapsgrader inom landet, i närområdet och under kampanjer. Detta ger en klar och tydlig inriktning vid såväl målsättningsarbeten som ren allmänbildning för den enskilde officeren.⁸⁶

Dessutom visar MSD 2012 vilken typ av förband som löser en typ av uppgift inom ramen för konfliktspektrumet. Detta ger en indikation på hur Försvarmakten ser på olika typer av konflikter och hur man bäst avser nyttja förbanden för att åstadkomma avsedd effekt.⁸⁷

⁷⁹ Försvarmakten (2010a), s. 33.

⁸⁰ Försvarmakten (2010a), s. 33.

⁸¹ Försvarmakten (2010a), s. 33.

⁸² Försvarmakten (2010a), s. 20, 33.

⁸³ Försvarmakten (2010a), s. 35.

⁸⁴ Försvarmakten (2010a), s. 35.

⁸⁵ Försvarmakten (2010a), s. 35.

⁸⁶ Försvarmakten (2010a), s. 49.

⁸⁷ Försvarmakten (2010a), s. 50.

Sammanfattningsvis, basfunktioner beskrivs som grundläggande förmågor, en dynamisk kombination, vilka sammansätts för att avge rätt eller avsedd effekt. Den militära effekten ska kunna uppnås i en komplex miljö såsom den definieras i konceptet CA.

Det inre systemet – tekniska och/eller mänskliga aspekter på datainsamling
Informationsdomänen, en nyhet i MSD 2012, definieras enligt följande:

Informationsdomänen omfattar all data som finns, skapas, bearbetas och lagras. Den är fysisk, virtuell men även kognitiv och möjliggör överföring av data mellan system, människor samt mellan människor och system.⁸⁸

Ur denna definition härleds att informationsdomänen innehåller en bearbetningskapacitet. Enligt det yttre systemet – miljö utgör informationsarenan ytterligare ett raster, en funktion att ta hänsyn till vid informationsanalysen. Detta ger således utifrån datainsamlingsfunktion, att både domän och grundläggande förmåga ska förses med data.⁸⁹

Härvid finns det fortfarande en begreppsförvirring mellan data, information, informationsdomän, informationsarena och underrättelser samt vad föder vad. Detta medför att datainsamlingen ur begreppens hänseende är svår att tolka och definiera samt vad datainsamlingen egentligen ska stödja.⁹⁰

Krigföringens grundprinciper, ytterligare en nyhet i MSD 2012, beskriver essensen av krigs- och militärhistoriska erfarenheter och utgörs av elva principer (behandlas vidare under det inre systemet – sensemaking) där två av dem är säkerhet och initiativ.⁹¹

Datainsamling bör även ses ur en annan aktörs vilja att inhämta data från svenska förband. Säkerhet innebär att motverka aktörens handlingsfrihet genom att identifiera våra svagheter och aktörens styrkor samt genomföra lämpliga åtgärder via medel och metoder. Initiativ bygger vidare på MSD 2002, där det handlar om att kunna fånga uppkomna situationer och vända dem till sin fördel. Detta ger att datainsamling är en väsentlig funktion för att kunna erhålla en bra bild av verkligheten.⁹²

Sammanfattningsvis, beskrivningen omfattar en definition avseende informationsdomänen. Det föreligger fortfarande otydligheter inom området data och information. Insamlingen sker för att skapa en omvärldsbild av det egna och aktörens läge.

Det inre systemet – bakomliggande aspekter till intension och/eller förståelse (sensemaking) av ett uppdrag

MSD 2012 beskriver under olika avsnitt en rad faktorer som påverkar, omfattar eller utgör produkten av funktionen sensemaking. Under avsnittet EBAO i MSD 2012, behandlas sensemaking utifrån ett "Lärande i en komplex miljö"⁹³. Funktionen ska omhänderta förståelsen för egna och andra aktörers påverkan i konfliktområdet samt att

⁸⁸ Försvarsmakten (2010a), s. 31.

⁸⁹ Försvarsmakten (2010a), s. 31 f, 35.

⁹⁰ Försvarsmakten (2010a), s. 34.

⁹¹ Försvarsmakten (2010a), s. 38.

⁹² Försvarsmakten (2010a), s. 37.

⁹³ Försvarsmakten (2010a), s. 67.

funktionen ska skapa en djupare och bredare förståelse i det kontinuerliga stabsarbetet för hela staben.⁹⁴

Med utgångspunkt ur ovanstående resonemang och den teoretiska modellens underliggande faktorer (utbildning, metoder och teknik) beskriver MSD 2012 följande.⁹⁵

Konfliktorsak är en av de grundläggande faktorerna i att förstå en situation. MSD 2012 tar upp orsakerna till krig och dess komplexitet till att orsakerna dessutom är och kan vara sammanflätade. Man pratar om drivkrafter såsom politik, ekonomi eller sociala samt t.o.m. en mix av dessa.⁹⁶

Krigets natur är en mer filosofisk inriktning där det handlar om att förstå syfte och medel. Syfte har sitt ursprung i von Clausewitz tvekamp, där bl.a. en motståndares vilja bryts till fortsatt strid. Medel utgörs förutom hot om och bruk av våld av politiska, ekonomiska eller sociala aktiviteter. MSD 2012 menar att förståelse för krigets natur är en förutsättning för att lyckas i väpnade konflikter.⁹⁷

Sensemaking sett ur olika ledningsnivåer är en viktig faktor ur abstraktions- och detaljeringsgrad samt tidsförhållanden i syfte att skapa både synergier och effekt. Produkten hur på en överliggande nivå blir vad på en underliggande nivå, jfr hur på den operativa nivån blir vad på den taktiska nivån. Dessutom tenderar hur och vad att smälta ihop under en ledningskompression vilket kan förkomma under en operation.⁹⁸

I sensemaking används krigföringens grundprinciper i syfte att förmedla chefens vilja. MSD 2012 menar att de ska användas utan inbördes prioritering och utan att låta den aktuella situationen få avgöra vikten av respektive princip, jfr med de grundläggande förmågorna. Vikten ska vägas mot den effekt som skall uppnås i den specifika situationen. En närmare analys av de enskilda principerna omfattas inte av denna studie.⁹⁹

Det militära tillvägagångssättet i operationskonst medför att kravet på utbildning och väl fungerande metoder ska vara utbredd och utvecklade i en omfattning som stödjer chefen och hans stab i sensemakingfunktion. MSD 2012 beskriver tillvägagångssätt; manöverkrigföring, effekttänkande, direkt och indirekt metod samt uppdragstaktik tillsammans med det militära agerandet; offensiv, defensiv, stabiliserande och stödjande. Exempel på kampanjer är; fredsbevarande, fredsframtvängande, upprorsmotverkande, stabiliserande, anfalls och försvarskampanjer. Såldes visar MSD 2012 att verktygen är gripbara.¹⁰⁰

I sensemakingfunktionen står människan, chefen och hans eller hennes stab, i centrum. Det leder till den sista faktorn, moral. Denna faktor delas in i fyra aspekter, den militära professionens natur; yrkeskunnande, ansvar, värderingar och yrkesidentitet. Den militära professionens natur grundar sig i prövad och dokumenterad erfarenhet vilken

⁹⁴ Försvarsmakten (2010a), s. 67.

⁹⁵ Brehmer (2008), s. 53.

⁹⁶ Försvarsmakten (2010a), s. 7.

⁹⁷ Försvarsmakten (2010a), s. 10 f.

⁹⁸ Försvarsmakten (2010a), s. 26.

⁹⁹ Försvarsmakten (2010a), s. 36.

¹⁰⁰ Försvarsmakten (2010a), s. 46.

återspeglas i samhällets kärna och dess medlemmar identifieras sig med ett yrkeskunnande. Den teoretiska modellens underliggande faktorer i sensemaking-funktionen pekar på att grunden för en officer måste förses med ett antal verktyg för att kunna lösa ett uppdrag vilka utgör bl.a. professionens natur och erhålls under dennes karriär.¹⁰¹

Tillsammans med ovanstående analys, ska EBAO avslutningsvis ses som ett komplement till befintliga koncept. Styrkan med EBAO är att den baseras på den tankeprocess, där många variabler och parametrar inrymms, som chefen och hans stab genomför när de befinner sig i en dynamisk och komplex miljö.¹⁰²

MSD 2012 beskriver att effekttänkande även kräver en mix mellan operationskonst och analys varvid konceptet samtidigt kan ses som en filosofi byggd på ett antal principer.¹⁰³

Mixen mellan EBAO och det som tidigare nämns med en fördjupad och tidig förståelse för uppdraget medför möjligheter till initiativ och agerande samt öppnar till tidig dialog för egna uppfattningar och motiv till omgivningens sätt att tolka och välja. MSD 2012 visar att intention och förståelse är centrala.¹⁰⁴

Sammanfattningsvis, sensemaking beskrivs ur krigföringens grundprinciper, operationskonsten, människan med tillhörande koncepten CA och EBAO. Dock saknas ett tydligt sammanhang för funktionen i en ledningskontext.

Det inre systemet – aspekter på planering samt distinktion mellan planering och sensemaking

Det inre systemets, ledningssystemets, produkt är ordern. MSD 2012 beskriver ledning med hjälp av samordning och planering vilka ligger till grund för koordinering och synkronisering av resurser och mänskligt handlande. Detta är en annan skärning än den teoretiska modellen. I planeringen används de grundläggande förmågorna som ett analysinstrument och hjälper chefen med tanke modellen.¹⁰⁵

Ovanstående resonemang pekar på att planering och sensemaking inte delas, dvs. den tankeprocess som föregås av den konkreta planeringen. Däremot under kapitlet EBAO som ”syftar till att utveckla och anpassa militära ledningsfilosofier till att bättre kunna hantera moderna konflikter”¹⁰⁶ antydes att sensemaking och planering delas upp. Detta påstående utreds emellertid i den pågående konceptutvecklingen ”is sensemaking a sub-concept within EBAO or is it something developed and perhaps used outside the concept development”¹⁰⁷. Sålades går det inte tydligt att utläsa i MSD 2012, med dess underliggande koncept, om sensemaking och planering är två skilda funktioner.

Ledningssystemets produkt, ordern, kan ses som recept på det militära handlande som ska åstadkommas i miljön. Beroende på vilken hierarkisk nivå planeringen sker, i det

¹⁰¹ Försvarsmakten (2010a), s. 51.

¹⁰² Försvarsmakten (2010a), s. 66.

¹⁰³ Försvarsmakten (2010b), s. 16.

¹⁰⁴ Försvarsmakten (2010a), s. 53 f.

¹⁰⁵ Försvarsmakten (2010a), s. 34.

¹⁰⁶ Försvarsmakten (2010a), s. 66.

¹⁰⁷ Försvarsmakten (2010b), s. 6.

militära systemet, kommer detaljeringsgraden att variera. Hur på den strategiska nivån blir vad på den operativa nivån, dvs. detaljeringsgraden blir högre ju längre ner i hierarkin man befinner sig. Vid ledningskompression är det viktigt att hålla isär ledningsnivåerna då den produkt som lämnar ledningssystemet ska vara utformad så att mottagaren kan förstå vad som ska åstadkommas. MSD 2012 talar om tre parametrar; abstraktionsnivå, detaljeringsgrad och tidsförhållanden. Dessa parametrar kommer att variera beroende på miljö, konflikternas komplexitet och dynamik.¹⁰⁸

Inom en konflikts komplexitet och dynamik finns troligtvis andra aktörer än militära i formen av s.k. *Non Governmental Organisations* (NGO). I nivån över själva militära insatsen återfinns konceptet, CA. Där sker det en övergripande samordning mellan samtliga aktörer inom ett konfliktområde. Inom CA har ett antal utmaningar identifierats i kulturskillnader mellan militära och civila aktörers sätt att agera.¹⁰⁹ Dessa kulturskillnader har medfört att den militära planeringen i större omfattning måste ta hänsyn till detta, baserat på det slutmål som är uppsatt för hela operationen (avser både civil och militär verksamhet).¹¹⁰

Sammanfattning, ledning är samordning och planering vilka koordinerar resurser och ligger till grund för mänskligt handlande. Det finns ingen tydlig distinktion mellan sensemaking och planering.

Relationen mellan det yttre och inre systemet

MSD 2012 inleder med att skapa ett strategiskt sammanhang och en övergripande förståelse över hur militära medel kan användas genom att peka på den Militärstrategiska doktrinen syfte att kunna ”*erbjuda vägledning i analys, planering, genomförande och utvärdering av insatser samt referenspunkt för beslut på alla nivåer*”¹¹¹. Genom detta påstående kan tolkningen om en sammankoppling mellan det yttre och inre systemet göras. Analys och planering kan kopplas till det inre systemet, det som ledningssystemet genomför. Genomförande och utvärdering är analoga med det yttre systemet.

MSD 2012 bygger inledningsvis på det inre systemets teorier såsom krigets natur, krigets karaktär och spektrum, metoder och koncept med kompletteringen av ytterligare två närliggande kontexter EBAO och CA. Den tydligaste relationen, mellan de två kontexterna, hittas i MSD 2012 kapitlet EBAO och i underlaget EBAO från Försvarmaktens enhet för konceptutveckling. Ur konceptet kan relationen och tillvägagångssättet mellan analys, planering och genomförande härledas. Distinktionen liknar även den som återfinns i den teoretiska modellen där analysen och planeringen genomförs i ledningssystemet och där effekterna uppnås via ett genomförande. Det går även att ur EBAOs tankemodell härleda relationen. MSD 2012 pekar även på att genom att betrakta konfliktmiljön som oförutsägbar och dynamisk samt att kunna organisera och anpassa till detta inom ramen för CA, i syfte att nå effekt, knyts de båda systemen samman. Härvid förstärks chefens roll och vilja.¹¹²

¹⁰⁸ Försvarmakten (2010a), s. 26.

¹⁰⁹ Nilsson; m.fl. (2008), s. 42 f.

¹¹⁰ Försvarmakten (2010a), s. 66.

¹¹¹ Försvarmakten (2010a), s. 4.

¹¹² Försvarmakten (2010a), s. 66.

Sammanfattningsvis, den strategiska bilden vävs ihop med den övergripande förståelsen för hur militära medel ska användas tillsammans med koncepten CA och EBAO. Där ger koncepten uttryck för relationen systemen emellan.

4.2 Jämförelse mellan MSD 2002 och MSD 2012 (doktrinutveckling)

Doktrinutvecklingen visar på att det skett förändringar inom respektive indikatorns område. Följande analys av respektive indikator ska försöka svara på studiens fråga 2.

4.2.1 Det yttre systemet

Konfliktens karaktär och/eller konfliktspektrum

Den miljöbeskrivning där militära effekter ska uppnås skiljer sig perifert åt. MSD 2002 tar sitt avstamp i att Försvarsmakten ska lämna invasionsförsvaret till förmån för något mer användbart och flexibelt där det nätverksbaserade försvaret ska ge både metodologiska och teknologiska lösningar. Dessa tas fram under utvecklingens genomförande. MSD 2012 har sitt ursprung i en mer ideologisk kontext om hur konfliktens karaktär och konfliktspektrum sammanvävs i syfte att ge en konkret bild över den komplexa och dynamiska miljö där svenska förband kan tänkas operera inom.¹¹³

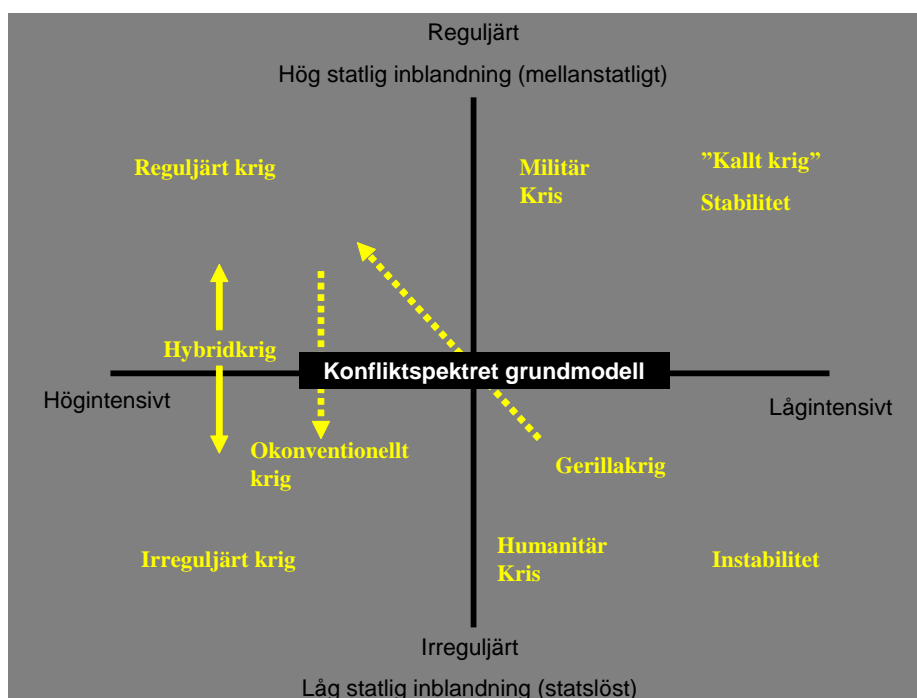
Informationsteknologins påverkan beskriver både i MSD 2002 och 2012. En tendens i 2012 kontra 2002 är att Försvarsmakten förhåller sig till teknologin genom att bl.a. introducera militär Public Affairs-verksamhet. I MSD 2002 ser den mer ut som ett hot i takt med globaliseringen där gränser har suddats ut och tillgängligheten eller åtkomsten har ökat på samhällsviktiga funktioner.¹¹⁴

Beskrivningen om konfliktens karaktär och konfliktspektrum i form av en grundplattform är tämligen lika. MSD 2012 beskriver dock mer i detalj karaktär och spektrum med en bild, konfliktspektret, där de båda sammanflätas. Vidare finns en mer detaljerad beskrivning av den irreguljära konflikten, där MSD 2012 belyser bl.a. svårigheten med hybridhoten.¹¹⁵

¹¹³ Försvarsmakten (2002), s. 128. Försvarsmakten (2010a), s. 14.

¹¹⁴ Försvarsmakten (2002), s. 128. Försvarsmakten (2010a), s. 71.

¹¹⁵ Försvarsmakten (2010a), s. 14.

Figur 2. Ett exempel ur MSD 2012 på konfliktspektret.

Militär effekt i en miljökontext

De militära basfunktionerna i MSD 2002 redovisas i MSD 2012 som militära grundläggande förmågor. Idén med basfunktioner respektive grundläggande förmågor är densamma, men MSD 2012 beskriver förmågorna i form av en abstrakt summa utifrån de sex analysfälten, vilka utgörs av en dynamisk kombination. Genom att inbördes variera de olika förmågorna erhåller man olika effekter.¹¹⁶

Avgörande, skillnader mellan fysiska, moraliska eller en vilja samt att nå en aktörs krigföringsförmåga i syfte att nå systemchock i manövertänkande beskriver både MSD 2002 och 2012.¹¹⁷

Däremot beskriver MSD 2012 ytterligare tre aspekter vilka kan påverka effekten; informationsarenan, ledarskapet samt strategisk effekt. Media används allt mer och i olika syften vilket har stor påverkan på de svenska operationerna, både positivt och negativt. Den militära hierarkin med en chef i toppen är tämligen känd. Det MSD 2012 lyfter fram är chefens förmåga att arbeta mer aktivt i att styra förmågor och säkerställa att de blir användbara medel. Här finns en koppling till det inre systemet och chefens vilja. Den strategiska effekten baseras på insatsförbandens tillgänglighet samt vilka typer av uppgifter förbanden löser. MSD 2012 visar hur de olika typerna av insatsförband kan nyttjas inom ramen för konfliktspektret.¹¹⁸

Avslutningsvis, i en komplex och dynamisk insatsmiljö finns utmaningar med att projicera militär effekt. Inom ramen för en s.k. allomfattande insats, CA, vilken beskrivs i MSD 2012 kan den militära strategin vara underordnad den politiska strategin. Militär effekt används då för att säkerställa den operativa friheten för andra aktörer inom ramen för insatsen.¹¹⁹

¹¹⁶ Försvarsmakten (2002), s. 76 f. Försvarsmakten (2010a), s. 33 ff.

¹¹⁷ Försvarsmakten (2002), s. 77, 81. Försvarsmakten (2010a), s. 58 ff.

¹¹⁸ Försvarsmakten (2010a), s. 35, 49 f.

¹¹⁹ Försvarsmakten (2010a), s. 20. Nilsson; m.fl. (2008), s. 64.

4.2.2 Det inre systemet

De tekniska och/eller mänskliga aspekterna på datainsamling

De tekniska och/eller mänskliga aspekterna på datainsamling skiljer sig kosmetiskt åt i tolkningarna mellan MSD 2002 och MSD 2012.

Innebörden av att skapa en omvärldsuppfattning (MSD 2002) eller en bild av verkligheten (MSD 2012) med hjälp av en mänsklig/konceptuell sensor ligger till grund för den kommande analysen, sensemaking.¹²⁰

När bilden av verkligheten förändras eller instruktioner saknas i en viss given situation kan detta ge upphov till att *trigga* initiativet. De båda militärstrategiska doktrinerna redogör för hur initiativ tas och vad som *triggar* initiativ, dvs. ingen direkt skillnad doktrinerna emellan.¹²¹

Informationsarenan eller informationsdomänen förmedlas tydligare i MSD 2012 än i MSD 2002 där det även går att utläsa en definition av informationsdomänen. Dock föreligger fortfarande en otydlig distinktion data, information, informationsdomänen, informationsarenan och underrättelser.¹²²

Bakomliggande aspekter till intention och/eller förståelse (sensemaking) av ett uppdrag

Det har skett en ansevärd utveckling i hur de bakomliggande faktorerna presenteras i MSD 2002 och MSD 2012.

I MSD 2012 finns faktorer såsom konfliktorsaker, krigets natur, krigföringens grundprinciper, operationskonst och chefen och dennes stab, vilka ligger till grund till en intention eller förståelse för ett uppdrag. En del av de nämnda faktorerna såsom konfliktorsaker, krigets natur och operationskonst går att tolka ur MSD 2002, men de är lika tydligt beskrivna ur horisonten sensemaking.

Krigföringens grundprinciper i MSD 2012 är hämtade ur essensen av krigs- och militärhistoriska erfarenheter och bidrar till att chefen nu, på strukturerat sätt, kan förmedla chefens vilja. Således kan grundprinciperna ses som beslutstöd i sensemaking, vilket inte finns i MSD 2002.¹²³

Koncepten CA och EBAO håller på att implementeras och pekar också mot den utveckling MSD 2012 genomför. Den allomfattande insatsen ställer nya krav på det militära systemet vilka måste prägla chefens vilja på ett tidigt stadium. Det krävs att hon eller han aktivt deltar i planering tillsammans med andra aktörer inom operationen för att kunna undvika friktioner under själva genomförandet. Här pekar CA-konceptet på några utvecklingsområden såsom: *time perspective, cultural clashes, organisational structures* och *resources and means*.¹²⁴

EBAO medför att mixen mellan ovan nämnda faktorer, bl.a. operationskonst och analys, ger nytt stöd åt chefen och hennes/hans stab. Det är viktigt att poängtera i sammanhanget att detta inte ersätter existerande militära koncept utan ska ses som ett

¹²⁰ Försvarsmakten (2002), s. 68. Försvarsmakten (2010a), s. 37.

¹²¹ Försvarsmakten (2002), s. 86. Försvarsmakten (2010a), s. 37.

¹²² Försvarsmakten (2002), s. 129 f. Försvarsmakten (2010a), s. 34.

¹²³ Försvarsmakten (2010a), s. 36.

¹²⁴ Nilsson; m.fl. (2008), s. 42 ff.

komplement till att utgöra en filosofi baserad på principer. Effekttänkande påbörjas i och med att ett uppdrag erhålles och pågår, genom *assessment*, under hela operationens genomförande och utveckling.¹²⁵

Aspekter på planering samt distinktion mellan planering och sensemaking

I ledningssystemets planeringsfunktion produceras ordern. Enligt MSD 2002 sker ledning och planering kontinuerligt kontra beskrivningen i MSD 2012 där ledning sker med hjälp av planering och samordning.¹²⁶

Rent definitionsmässigt skiljer sig de Militärstrategiska doktrinerna åt, men menar möjligtvis samma sak. Det intressanta i utvecklingen är ordet planering.

Planering beskrivs lite olika i MSD 2002 respektive 2012. I MSD 2002 presenteras planering som en iterativ process vilken sker kontinuerligt i symbios med ledning. I MSD 2012 ligger samordning och planering till grund för koordinering och synkronisering av resurser och mänskligt handlande. Detta kan tillsynes vara semantik, men kan ur doktrinutveckling ses som en mer fyllig beskrivning med tillhörande tillvägagångssätt.¹²⁷

Den markanta skillnaden är att MSD 2002 sammanflätar sensemaking och planering. MSD 2012 och EBAO visar däremot på en distinktion mellan den process som pågår före planeringen, sensemaking, och själva planeringen, hantverket.¹²⁸

Konceptet CA och ledningskompression lägger nya aspekter på planering i MSD 2012. I en allomfattande insats sker koordineringar mellan operationens olika aktörer på alla nivåer, från strategisk till taktisk nivå. Ur koordinering skall respektive aktör genomföra sin planering där dessa måste framgå för att undvika friktioner under själva genomförandet. Ytterligare en dimension är om operationen genomförs under ledningskompression där nivåerna sammanflätas.¹²⁹

4.2.3 Relationen mellan det yttre och det inre systemet

MSD 2012 börjar med de inledande orden *"erbjuda vägledning i analys, planering, genomförande och utvärdering av insatser samt referenspunkt för beslut på alla nivåer"*¹³⁰ och därmed görs ett försök att lyfta fram relationen mellan det yttre och det inre systemet.

Detta görs genom att utöka MSD 2012 med de underliggande koncepten CA och EBAO, där det finns tydliga kopplingar till både det yttre och det inre systemet. EBAO innehåller distinktioner mellan funktionerna i det inre systemet likväl som det finns distinktioner i CA avseende det yttre systemet om hur man betraktar konfliktmiljöer som oförutsägbara och dynamiska.¹³¹

¹²⁵ Försvarsmakten (2010a), s. 66.

¹²⁶ Försvarsmakten (2002), s. 92 f. Försvarsmakten (2010a), s. 34.

¹²⁷ Försvarsmakten (2002), s. 92 f. Försvarsmakten (2010a), s. 34.

¹²⁸ Försvarsmakten (2002), s. 129. Försvarsmakten (2010b), s. 6.

¹²⁹ Nilsson; m.fl. (2008), s. 53 ff. Försvarsmakten (2010a), s. 26. Cedergren & Matsson (2003), s. 288.

¹³⁰ Försvarsmakten (2010a), s. 4.

¹³¹ Försvarsmakten (2010a), s. 66.

Skillnaden mot MSD 2002, där det förvisso skrivs om dynamiska och komplexa miljöer, är att framgång möjligtvis inte enbart kan bygga på manövertänkande utan behöver kompletteras med ytterligare verktyg för att sambandet mellan det yttre och det inre systemet ska fungera. Detta skulle däremot i ett nätverksbaserat försvar motverkas genom robusta systemlösningar och system av system.¹³²

¹³² Försvarsmakten (2002), s. 123.

5 Slutsats och framtida forskning

5.1 Slutsats

Studien tar sin utgångspunkt i att leda. Ledning vilken är en del av leda behandlas och utgör ramen för studiens arbete. Studiens syfte är att kartlägga om den doktrinära utvecklingen följt med forskningen inom ledningsvetenskapen genom att specifikt identifiera ledningsperspektivet. På så sätt skapas en ökad förståelse och medvetenhet för vad som krävs av den Militärstrategiska doktrinen för att uppnå en framgångsrik ledning.

Min första frågeställning lyder: *I vilken utsträckning går det att identifiera det ledningsvetenskapliga perspektivet i de båda Militärstrategiska doktrinerna (MSD 2002 och MSD 2012)?*

Frågeställningen kräver inledningsvis en högre grad av generalisering i MSD 2002 än vad som krävs i MSD 2012 vilket beror på att den teoretiska modellen är modernare än den fastställda Militärstrategiska doktrinen.

Studien pekar på att ett antal identifierade faktorer, både i det yttre och inre systemet, helt eller delvis är beskrivna alternativt saknas i de Militärstrategiska doktrinerna. De mest överensstämmande områdena är; beskrivningar om miljön (konfliktens karaktär och konfliktspektret) där militära effekter ska uppnås och beskrivningar om intentionen och förståelsen för själva uppdraget (dock saknas ett doktrinärt sammanhang).

Min andra frågeställning lyder: *Vilken utveckling har skett inom området ledning mellan MSD 2002 och 2012?*

Kartläggningen av den doktrinära utvecklingen pekar i positiv riktning, men har ytterligare utvecklingspotential såsom att precisera funktionerna i en framgångsrik ledning. Studien visar att de mest utvecklade områdena är; beskrivningar om den komplexa och dynamiska miljön där svenska förband kan komma att operera samt beskrivningar om nya verktyg och koncept såsom krigföringens grundprinciper och CA och EBAO för att stödja chefens förståelse för uppdraget.

Efter att, med hjälp av studiens frågor, övergripande ha identifierat ledningsvetenskapen och kartlagt den doktrinära utvecklingen diskuteras här nedan både det yttre och det inre systemets funktioner mer ingående.

Studien visar övergripande på att den doktrinära utvecklingen följt med i den miljöbeskrivning där militära effekter åstadkoms avseende en konflikts karaktär och konfliktspektrum i en omvärldskontext. Utvecklingen startar med ett avstamp i det gamla invasionsförsvaret via ett nätverkbaserat försvar till insatsförsvaret baserat på den säkerhetspolitiska utvecklingen. Detta kan bero/tyda på att MSD 2002 baserar grunden ur en säkerhetspolitisk vinkling medan MSD 2012 tar avstamp från en mer konceptuell säkerhetspolitisk sammanvägd syn. Där vävs konfliktspektrum och konfliktens karaktär samman för att illustrera den dynamiska och komplexa miljö där svenska förband kan komma att operera. Konfliktspektret ger, vid en snabb överblick, ett mycket komplicerat förhållande. Fördelen är att den samtidigt ger en bra illustration över en samtida omvärldsbild som dessutom är kantad av hög inverkan från både civila och militära aktörer.

I denna dynamiska och komplexa miljö ska effekt åstadkommas. Skillnaderna mellan doktrinerna är att i MSD 2002 baseras samordning av de militära basfunktionerna på manövertänkande medan MSD 2012 väver ihop dessa grundtankar med koncept såsom CA och EBAO. Det traditionella sättet att tänka med egna snabba militära initiativ inom en allomfattande insats är kanske inte det mest framgångsrika sättet att genomföra operationer på. I denna typ av miljö måste den militära effekten sättas i en kontext för att hela operationens syfte inte ska motverka den. Det militära etablissemang ska istället fokusera på att projicera avsedd/rätt effekt konceptuellt byggd på de grundläggande förmågorna i syfte att exempelvis ansvara för säkerhet inom ett operationsområde.

Genom analys av den miljö där militära effekter ska uppnås undersöks vad funktionerna i det inre systemet, ledningssystemet, ska uppfylla. Enligt den teoretiska modellen startar ett uppdrag i en ny funktion, sensemaking, vilken tidigare varit del av planeringen. Detta kan tolkas ur det resonemang som förs i MSD 2002 men då under en annan skepnad. Funktionen uttrycks inom ramen för manövertänkande och planering avseende förståelse av uppdraget. Studien påvisar att den doktrinära utvecklingen medför att funktionen numer kan utläsas och omfattas av en företeelse. Dels uttryckligen inom ramen för konceptet EBAO och dels tolkningsmässigt ur ett antal krigföringsprinciper. Sålunda innebär detta att chefen tillsammans med sin stab får en mer skildrande roll i doktrinen där de bakomliggande aspekterna för en intention och/eller en förståelse av ett uppdrag presenteras. Däremot, ur abstraktionshierarkins form, tåls det att understryka att en samsyn inom doktrinen behövs för att tydliggöra krigföringsförmågan i förhållande till konceptet och därmed kunna lägga en grund för utbildning, metod och teknik.

Sensemaking lever näst intill i symbios eller rättare sagt i ett beroendeförhållande med datainsamlingsfunktionen. Den doktrinära utvecklingen påvisar att det endast skett en kosmetisk förändring. En definition har implementerats och därmed görs ett förtydligande mellan data/datainsamling och information. När jag vidgar studiens synfält och berör närbesläktade definitioner såsom informationsarenan och informationsdomänen samt underrättelser kan jag konstatera att det fortfarande föreligger oklarheter begreppen emellan. Detta kan naturligtvis bero på olika faktorer såsom att området, vilket nämns tidigare i studien, är ungt och under ständig utveckling. Om det förra är ett påstående och mer en reflektion till sin karaktär är kommande en konkret aspekt på datainsamling. Det beskrivs ur olika synvinklar hur effektiv datainsamling ger möjligheter till underlag för tillräckligt bra omvärldsbild. Om omvärldsbilden snabbt förändras kan tillgången till data via egna robusta system, såväl tekniska och/eller mänskliga, möjliggöra att initiativ kan tas och uppkomna situationer kan lösas. Detta påstående väcker emellertid frågan; vad är ett robust system? Detta svar erhålles inte.

Ledningssystemets konkreta produkt är ordern vilken tillverkas av planeringsfunktionen. Jämförelsen mellan de Militärstrategiska doktrinerna identifierar att planering beskrivs ur två synvinklar; i MSD 2002 sker ledning och planering kontinuerligt och i MSD 2012 är ledning planering och samordning. Detta förvillar och skapar utrymme för tolkning. Däremot visar koncepten CA och EBAO på mera betydande roller och distinktioner. I synnerhet CA där vikten av samordning och koordination mellan det militära och det civila etablissemanget framhålls som två av de viktigaste elementen för en framgångsrik operation. Därtill är det även viktigt att hålla ordning på de olika ledningsnivåerna i respektive organisation och speciellt under en

s.k. ledningskompression. Ledningskompressionen befintlighet framgår av källorna men inte i förhållande till ett civilt militärt etablissemang vilket bör förtydligas.

Avslutningsvis ska det yttre och det inre systemet knyts ihop för att uppnå en framgångsrik ledning.

I dynamiska miljöer existerar alltid felaktigheter i den mentala modellen av verkligheten.¹³³

erbjuda vägledning i analys, planering, genomförande och utvärdering av insatser samt referenspunkt för beslut på alla nivåer¹³⁴

Första citatet är hämtat ur MSD 2002 och visar på den komplexitet och svårighet som det innebär att uppnå en framgångsrik ledning. Jag inser, efter analys av funktionerna i de båda systemen, att det krävs en omfattande dokumentation för att ge en heltäckande bild samt för att få precisa värden för respektive funktion.

Detta leder vidare till det andra citatet hämtat ur MSD 2012. Jag anser det vara viktigare att skapa en *guideline* innehållande funktionerna och framför allt relationerna mellan de yttre och de inre karaktärerna i systemen. Jag anser att doktrinutvecklingen delvis påvisat detta genom de koncept vilka man avser att implementera i doktrinen. Därigenom kan man få fram konkreta verktyg för att erhålla en framgångsrik ledning.

Ledning är en av de grundläggande förmågorna i den Militärstrategiska doktrinen, men studiens avsikt är inte att åsidosätta de övriga grundläggande förmågorna till förmån för ledning utan ska i detta avseende ses som ett förtydligande.

5.2 Framtida forskning

Resultatet i denna studie visar ett behov av fortsatt forskning inom det ledningsvetenskapliga området i syfte att skapa förutsättningar för en framgångsrik ledning.

Det finns ett glapp mellan den ledningsvetenskapliga forskningen och Försvarmaktens doktrinära utveckling. Detta har emellertid krympt, vilket påvisats, men det saknas fortfarande hypoteser om vad som *"konstituerar effektiv ledning"*¹³⁵. Konkret; Hur tas bra beslut fram i ett ledningssystem? Behövs en distinktion mellan funktionerna sensemaking och planering i Militärstrategisk doktrin? Vilka faktorer påverkar relationen mellan det yttre och det inre systemet för att nå en framgångsrik ledning?

I Försvarmakten och i de ständigt pågående målsättningsarbetena finns fortfarande trubbiga instrument vid framtagandet av nya system. Det visade sig vid Försvarmaktens målsättningsarbete av *Gemensam lägescentral och Network Operating Centre*.¹³⁶ Visserligen kommer MSD 2012 på en övergripande nivå till del att fylla gapet inom ledningsområdet, men ur abstraktionshierarkins horisont, där syfte, funktion och form tydligt ska framgå före det konkreta ledningssystemet tas fram finns det ett fåtal verktyg framtagna.

¹³³ Försvarmakten (2002), s. 86.

¹³⁴ Försvarmakten (2010a), s. 4.

¹³⁵ Försvarmakten (2009), s. 65.

¹³⁶ Författarens egen erfarenhet.

6 Källförteckning

Källor

- Försvarsmakten (2002), *Militärstrategisk doktrin*. Stockholm: Försvarsmakten, M7740-774002.
- Försvarsmakten (2010a), *Ny Militärstrategisk doktrin (MSD12)*. Stockholm: Försvarsmakten, **arbetshandling daterad 100524**.
- Försvarsmakten (2010b), *An operating concept for an effects-based approach to operations (EBAO) within the Swedish armed forces*. Enköping: Ledningsregementet, Försvarsmaktens enhet för konceptutveckling, version 2, **arbetshandling daterad 100413**.
- Nilsson, Claes; m.fl. (2008), *Contextualising the comprehensive approach – the elements of a comprehensive intervention*. Linköping: Totalförsvarets forskningsinstitut, rapport nummer FOI-R--265--SE.

Litteratur

- Ahlström, Peter & Högström, Ulf (2009), *Tankar om fältttåg*. Stockholm: Försvarshögskolan, ISBN 978-91-89683-17-4.
- Boyd, John (1987), *Organic Design for Command and Control - Integrating the O-D-A Loop and Command and Control*. Hämtat från <http://www.vsente.com/armory/boyd-organic> via <http://www.citizenstrategist.com>. Inhämtat 2010-05-25.
- Brehmer, Berndt (2008), *Vad är ledningsvetenskap*. Stockholm: Kungl. Krigsvetenskapsakademiens handlingar och tidsskrifter, 1-2008.
- Brehmer, Berndt (2010), *Command and control as design*. Proceedings of the 15th international command and control research and Technology symposium, Santa Monica.
- Cedergren, Anders & Mattson, Peter A. (2003), *Uppdragstaktik – en ledningsfilosofi i förändring*. Stockholm: Försvarshögskolan, ISBN 91-89683-34-X.
- Clausewitz, Carl von (2002), *Om kriget*. Stockholm: Bonniers fakta bokförlag, ISBN 91-34-51163-6.
- Creveld, Martin van (2003), *Ledning i krig* (originalutgåva: *Command in war* 1985). Stockholm: Försvarshögskolan, ISBN 91-89683-51-X.
- Endsley, Mica R. (1995), *Toward a theory of situation awareness in dynamic systems*. Human factors 37(1), 32-64.
- Försvarsmakten (2009), *Aspekter på ledning*. Stockholm: Försvarsmakten, ISBN 91-975496-5-7.
- Försvarets materielverk (2004), *Förstudie av demonstrator ledningskrigförings-simulator*. Stockholm: FMV UO FoT, beteckning 21830:67376/2003.
- Hammervik, Magdalena; m.fl. (2010), *Slutrapport LKS metodutveckling*. Linköping: Totalförsvarets forskningsinstitut, rapport nummer FOI-R--2843--SE.

- Hartikainen, Glenn (2009, FHS beteckning 1442/7:1), *Från projekt till process? – Försvarmaktens doktrinutveckling igår, idag, imorgon*. Stockholm: Försvarshögskolan.
- Jensen, Eva (2010), *Mission design: Fitting the solution to the problem*. Proceedings of the 15th international command and control research and Technology symposium, Santa Monica.
- Johansson, Alf W. (1994), *Europas krig*. Stockholm: Tidens förlag, ISBN 91-550-3818-2.
- Kindahl, Joakim (2009, SA 09, 1CP019), *Ledning i doktriner - en funktion i manövertänk*. Stockholm: Försvarshögskolan.
- Regeringskansliet (2009a), *Budgetpropositionen för 2010 - Utgiftsområde 6: Försvaret och samhällets krisberedskap*. Stockholm: Regeringen, 2009/10:1.
- Regeringskansliet (2009b), *Ett användbart försvar – Regeringens proposition*. Stockholm: Regeringen, 2008/09:140.
- Peterson, Tony (2008, FHS beteckning 1448/7:1), *FM-doktrinens betydelse för operativ planering*. Stockholm: Försvarshögskolan.
- Widén, Jerker & Ångström Jan (2004). *Militärteorins grunder*. Stockholm: Försvarmakten FMLOG ServE Sthlm C T&D, M7740-774023.

Metodlitteratur

- Bjereld, Ulf; m.fl. (2009), *Varför vetenskap?* Lund: Studentlitteratur, upplaga 3:1, ISBN 978-91-44-05475-9.
- Bryman, Allan (2002), *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber, upplaga 1:4, ISBN 978-47-060402-1.
- Thurén, Torsten (2005), *Källkritik*. Stockholm: Liber, upplaga 2, ISBN 978-91-47-05293-6.